

# פרשת שמות — מתי הפכנו לעם?

[היושב מהגולן | יגאל פנחס אלעזרי]

פרשת שמות נפתחת במקום שבו הסתיים הסיפור הגדול של ספר בראשית. משפחת יעקב כבר נמצאת במצרים. יוסף ואחיו מסיימים את חייהם בזקנה, והדור שהכיר את הירידה למצרים הולך ונעלם. אבל דווקא כאשר האנשים מתים, המשפחה שהקימו הולכת וגדלה:

"וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל כָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצֻמוּ בְּמִדְבַּר מִדְבַּר וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ אֹתָם" (שמות א, ז).

יש כאן רצף יוצא דופן של פעלים: פרו, ושרצו, וירבו, ויעצמו — ובמיוחד מאוד. התורה אינה מסתפקת בלומר שבני ישראל התרבו. היא מבקשת שנרגיש את עוצמת התהליך.

אבל דווקא המילים האחרונות בפסוק מעוררות שאלה: **"וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ אֹתָם" — איזו ארץ התמלאה בהם?**

אפשר לקרוא זאת כתיאור של התפשטות בני ישראל במצרים, אך אני מבקש לראות כאן גם המשך ישיר לסוף ספר בראשית. בני ישראל קיבלו אחיזה בארץ גושן, ושם הלכה המשפחה הגדולה והתפתחה. שנים־עשר בני יעקב כבר אינם רק שנים־עשר אחים היושבים סביב שולחן אחד. כל אחד מהם הופך לבית אב, למשפחה גדולה ולבסוף לשבט.

אפשר לדמיין את ארץ גושן הולכת ומתמלאת במשפחות ישראל: בני יהודה באזור אחד, בני שמעון באזור אחר, בני נפתלי, גד ואשר, ראובן ולוי; ואילו בני אפרים ומנשה קשורים מטבע הדברים למרחב שבו חי ופעל יוסף. המשפחה גדלה, אבל אינה נעלמת בתוך מצרים. להפך: היא שומרת על המבנה שלה, על השמות שלה ועל השייכות שלה.

אולי כאן טמון המפתח למה שמפחיד כל כך את פרעה.

## פרעה הוא הראשון שקורא לנו "עם"

"וַיֹּאמֶר אֶל עֲמֹל: הִנֵּה עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וַעֲצוּם מִמֶּנּוּ" (שמות א, ט).

יש אירוניה עצומה בפסוק הזה.

עד עתה התורה סיפרה לנו בעיקר על משפחה: אברהם, יצחק, יעקב, בני יעקב, בית יעקב. והנה דווקא פרעה, האויב שעתיד לשעבד אותנו, הוא מן הראשונים שמנסחים במפורש את המציאות החדשה: **"עם בני ישראל"**.

לפעמים הזהות שלנו מתבררת דווקא דרך עיניו של מי שעומד מולנו.

פרעה מביט על בני יעקב ואינו רואה עוד אוסף של משפחות זרות החיות בארצו. הוא רואה **עם**.

ואז הוא מוסיף שתי מילים חשובות: **"רב ועצום"**.

"רב" אפשר להבין בפשטות — הם רבים. התורה עצמה כבר אמרה: "פרו ושרצו וירבו".

אבל מה פירוש "עצום"?

אם "רב" מתאר את הכמות, אולי "עצום" מתאר את הכוח הטמון באחדות. פרעה אינו מפחד רק ממספר האנשים. הוא מפחד מכך שהאנשים האלה עדיין רואים את עצמם כשייכים זה לזה. הם משפחות ושבטים שונים, אבל כולם בני ישראל.

וכך נוצר דבר מעניין: פרעה מזהה את העוצמה הזאת ומנסה לפרק אותה — ובכך הוא עצמו מחזק עוד יותר את הזהות המשותפת שלהם.

## כיצד מחלישים עם?

אם כוחם של בני ישראל נמצא בריבוי ובעוצמה, פרעה מחפש דרך לפגוע בשניהם.

"הֲבֵינָה נִתְחַכְמָה לִּפְנֵי יִרְבֵּה."

השלב הראשון אינו השמדת הילדים. הוא השעבוד.

"וַיִּשְׁמְרוּ עָלָיו שָׂרֵי מִסִּים לְמַעַן עֲנֹתוֹ בְּסִבְלָתָם, וַיִּבְנוּ עָרֵי מִסְכָּנוֹת לְפָרְעָה אֶת פְּתֹם וְאֶת רַעַמְסֵס" (שמות א, יא).

פרעה מעמיס עבודה. הוא לוקח אנשים שהיו בעלי משפחות, קהילות וזהות והופך אותם לכוח עבודה. במקום שיהיו עסוקים בבניית ביתם — יבנו את עריו. במקום שהכוחות שלהם יופנו אל המשפחה והקהילה — הם יופנו אל חומר ולבנים.

גם המקומות שבהם הם נאלצים לעבוד מעניינים. פיתום ורעמסס נמצאות בלב המרחב שבו אנו מבקשים לזהות את אזור גושן ואת מרכז ההתיישבות הישראלית. כלומר, פרעה אינו בהכרח שולח אותם אל קצה העולם; הוא הופך את המרחב שבו התבססו למרחב של שעבוד.

אבל התוכנית נכשלת.

"וְכֹאֲשֶׁר יַעֲנוּ אֹתוֹ כֵּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרֹץ, וַיִּקְצֹוּ מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל" (א, יב).

רש"י מביא על "ויקצו": "קצו בחייהם", ומוסיף בשם רבותינו: "כקוצים היו בעיניהם".

זו נקודה חשובה מאוד במהלך הפרשה. פרעה ביקש באמצעות העינוי להחליש את ישראל; התוצאה הפוכה. ככל שהוא מנסה לצמצם אותם, הם פורצים יותר. ככל שהוא מנסה להפוך אותם לחלשים, נוכחותם נעשית בעיני המצרים חזקה ומטרידה יותר.

הם הופכים ל"קוצים בעיניהם".

מכאן עובר פרעה לשלב הבא: המיילדות. כאשר גם הוא נכשל, הגזרה כבר נעשית גלויה ואכזרית: "כָּל הִבֶּן הַיָּלֹד הַיֶּאֱרָה תִּשְׁלֹכֶהוּ."

וכאן, מתוך הגזרה שנועדה למנוע את לידתם של ילדי ישראל, נולד הילד שישנה את הכול.

## הילד שגדל בבית פרעה

משה נולד דווקא בתוך גזרת המוות.

והאירוניה נמשכת: מי שמצילה אותו היא בת פרעה, והוא גדל בביתו של האיש שביקש להרוג אותו.

יש כאן כבר רמז עמוק לרעיון שילווח את יציאת מצרים כולה: האדם מתכנן תוכנית אחת, והמציאות מתגלגלת לכיוון אחר לגמרי. פרעה מבקש להרוג את מושיעם של ישראל, ובסופו של דבר בית פרעה עצמו מגדל אותו.

משה גדל בארמון, אבל הארמון אינו מצליח לנתק אותו מזהותו.

"וַיְהִי בַּיָּמִים הָהֵם וַיִּגְדַּל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא אֶל אָחִיו וַיֵּרָא בְּסִבְלָתָם" (ב, יא).

התורה אינה אומרת רק שהוא ראה עבדים. היא אומרת: "אַל אֶחָיו."

משה יודע למי הוא שייך.

והוא אינו מסוגל לעמוד מן הצד.

ההתערבות שלו מסתבכת, משה נאלץ לברוח ממצרים, והוא מגיע למדיין. שם נדמה לרגע שהסיפור המצרי שלו הסתיים. הוא מתחתן, מקים בית, נעשה רועה צאן ומתחיל חיים חדשים בבית יתרו.

אפשר היה לחשוב שכאן יישאר.

אבל אז התורה מחזירה אותנו למצרים.

## הרגע שבו אפשר סוף־סוף לזעוק

"וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם, וַיֹּאמְרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֶבֶדָה וַיִּזְעְקוּ" (ב, כג).

מות המלך יוצר רגע של שינוי. בתוך מציאות שבה העבודה אינה פוסקת, נוצר לפתע סדק — רגע שבו אפשר להרגיש עד כמה כואב.

ואז באה האנחה.

ואחריה הזעקה.

"וַתַּעַל שׁוֹעֲתָם אֶל הָאֱלֹהִים מִן הָעֶבֶדָה."

התגובה כמעט מיידית:

"וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת נַאֲקָתָם, וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת בְּרִיתוֹ אֶת אֲבֹרָהֶם אֶת יִצְחָק וְאֶת יַעֲקֹב."

ומכאן התורה עוברת אל המדבר, אל משה ואל הסנה.

כאילו הזעקה העולה ממצרים פוגשת את האש הבוערת במדיין.

## "אהיה" — אין מקרה

מעמד הסנה הוא הרבה יותר ממינויו של משה למנהיג. זהו שיעור באמונה.

משה שוב ושוב מעלה התנגדויות: מי אנכי? מה אומר להם? מה יהיה אם לא יאמינו לי? אינני איש דברים.

ובתוך התשובות חוזרת שוב ושוב מילה אחת:

אהיה.

"כִּי אֶהְיֶה עִמָּךְ" (ג, יב).

"אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה" (ג, יד).

"כֹּה תֹאמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: אֶהְיֶה שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם."

"וְאַנְכִי אֶהְיֶה עִם פִּיךָ" (ד, יב).

ושוב:

"וְאַנְכִי אֶהְיֶה עִם פִּיךָ וְעִם פִּיהוּ" (ד, טו).

נדמה שהקב"ה אינו רק מוסר למשה שם. הוא מלמד אותו מהי האמונה שתידרש ממנו מכאן ואילך.

משה שואל: מה אומר להם כאשר ישאלו מי שלח אותי?

והתשובה היא: **אהיה אשר אהיה**.

אפשר לשמוע כאן גם את המסר: מה שיהיה — איננו מקרה. **אני אהיה שם**.

ההיסטוריה אינה מתגלגלת מעצמה. פרעה אינו באמת בעל הבית של המציאות. גם כאשר נדמה שהוא מחליט מי יחיה ומי ימות, מי יהיה עבד ומי יהיה בן חורין — יש מי שנמצא מעליו.

והדבר הזה עתיד להתברר דרך המכות.

המכות אינן רק אמצעי להכאיב למצרים עד שפרעה יסכים לשחרר את ישראל. הן גם שיעור גדול בשאלה **מי מנהל את המציאות**. היאור, הארץ, בעלי החיים, מזג האוויר, האור והחושך, החיים והמוות — כל מה שנראה למצרים כטבע, ככוח או כאלוהות, יתגלה כנתון למרותו של הקב"ה.

"אהיה אשר אהיה" של הסנה עתיד להפוך בפרשות הבאות לדבר שאפשר לראות במציאות.

## אבל הרי משה כבר ידע

וזו בדיוק הסיבה שהתגובה של משה בסוף הפרשה מעוררת קושי.

הקב"ה הרי הסביר לו מראש מה עומד לקרות.

"וְאַנִּי יָדַעְתִּי כִּי לֹא יִתֶּן אֶתְכֶם מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְהִלָּךְ..."

ואחר כך:

"וְשִׁלַּחְתִּי אֶת יָדִי וְהִפֵּיתִי אֶת מִצְרַיִם בְּכָל נִפְלְאוֹתֵי אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה בְּקִרְבּוֹ, וְאַחֲרֵי כֵן יִשְׁלַח אֶתְכֶם" (ג, יט–כ).

אין כאן הבטחה שפרעה ישמע בקול משה בפגישה הראשונה. להפך. הקב"ה אומר במפורש: הוא לא ישלח אתכם; אני אכה את מצרים בנפלאותי; **ורק אחרי כן** הוא ישלח אתכם.

משה יודע זאת.

ובכל זאת, כאשר הוא מגיע לפרעה והמצב אינו משתפר אלא מחמיר, הוא חוזר אל הקב"ה ואומר:

"לְמָה הִרְעַתָּה לָעַם הַזֶּה? לְמָה זֶה שִׁלַּחְתָּנִי? וּמֵאֵז בָּאתִי אֶל פְּרַעֲה לְדַבֵּר בְּשִׁמְךָ הִרַע לָעַם הַזֶּה, וְהִצַּל לֹא הִצַּלְתָּ אֶת עַמְּךָ" (ה, כב–כג).

איך אפשר להבין זאת?

אולי משום שיש הבדל גדול בין לדעת דבר לבין לחיות אותו.

קל לשמוע מראש שהתהליך יהיה קשה. קשה הרבה יותר לראות אדם עובד קשה יותר בגלל דבר שאתה עשית.

משה יכול לדעת שפרעה עתיד לסרב. אבל כאשר שוטרי בני ישראל עומדים מולו ואומרים לו: "יֵרָא ה' עֲלֵיכֶם וַיִּשְׁפֹּט", הידיעה התיאורטית הופכת לכאב ממשי.

זו אולי אחת מתכונותיו החשובות של משה כמנהיג. הוא אינו אומר לעם: אל תדאגו, הכול חלק מהתוכנית. הוא שומע את כאבם ונושא אותו אל האלוהים.

הוא מאמין — אבל הוא גם שואל.

## רגע לפני הפתרון

ויש כאן שיעור עמוק מאוד גם לחיים שלנו.

לפעמים אנחנו מתמודדים זמן רב עם בעיה. אנחנו מחפשים דרך, מנסים, מתפללים, עובדים — ולפתע נראה שהנה נמצא הפתרון.

כבר אפשר לראות את הדרך החוצה.

ואז, רגע לפני שהדברים מסתדרים, המצב נעשה גרוע יותר.

זה בדיוק מה שקורה לבני ישראל.

משה מגיע.

העם שומע:

"פֶּקֶד פֶּקֶדְתִּי אֶתְכֶם."

הם מאמינים.

"וַיֵּאמֶן הָעָם... וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ."

אפשר כמעט להרגיש שהגאולה כבר התחילה.

ואז משה נכנס אל פרעה — והתוצאה הראשונה של השליחות היא **עוד עבודה**.

אין תבן.

מכסת הלבנים נשארת.

השוטרים מוכים.

העם כועס על משה.

והאדם שנשלח לגאול אותם עומד מול הקב"ה ושואל: למה?

אולי משום שהאמונה של "אהיה" אינה הבטחה לכך שהדרך תהיה ישרה. היא הבטחה לכך שגם כאשר הדרך מסתבכת — הקב"ה נמצא בתוכה.

לפעמים החמרה אינה הוכחה שטעינו בדרך.

לפעמים היא חלק מן הדרך.

## משלושה פרעונים — אל אובדן הזיכרון

ובתוך כל המהלך הזה מסתתר בעיניי גם שיעור על ירידת הדורות.

אפשר לראות בסיפור של מצרים שלושה שלבים, ואולי שלושה "פרעונים" ספרותיים, גם אם שאלת זהותם ההיסטורית המדויקת דורשת דיון נפרד.

**הפרעה הראשון** הוא פרעה של יוסף.

הוא מכיר את יוסף. ולא רק אותו — הוא מכיר גם במקור חכמתו.

כאשר יוסף מובא אליו כדי לפתור את חלומותיו, יוסף אינו לוקח לעצמו את הקרדיט:

"בְּלִעְדִּי, אֱלֹהִים יַעֲנֶה אֶת שְׁלוֹם פְּרֹעֶה" (בראשית מא, טז).

לאחר שיוסף מפרש את החלומות ומציע את תוכניתו הכלכלית, פרעה עצמו אומר:

"הֲנִמְצָא כִּזֶּה אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹהִים בּוֹ?"

ובהמשך:

"אַחֲרֵי הוֹדִיעַ אֱלֹהִים אוֹתָךְ אֶת כָּל זֹאת, אֵין נָבוֹן וְחָכָם כָּמוֹךָ" (בראשית מא, לח–לט).

זהו פרעה שיודע מי הוא יוסף, יודע מה עשה למען מצרים, ואף מסוגל להכיר בכך שמקור חכמתו של יוסף הוא באלוהים.

אחר כך מגיע יעקב.

"וַיִּבְרָךְ יַעֲקֹב אֶת פְּרֹעֶה."

רש"י, בעקבות חז"ל, מסביר שברכתו של יעקב הייתה שהנילוס יעלה לקראת פרעה, ומברכתו ואילך היה פרעה בא אל הנילוס והוא עולה לקראתו ומשקה את הארץ.

נוצר אפוא קשר מרתק: פרעה מכיר ביוסף, מכיר באלוהים הפועל באמצעותו, מקבל את יעקב ואת ברכתו — ומצרים נהנית מנוכחותה של משפחת ישראל.

ואז עובר דור.

"וַיָּקָם מֶלֶךְ חָדָשׁ עַל מִצְרָיִם אֲשֶׁר לֹא יָדַע אֶת יוֹסֵף."

זהו השלב השני.

לא נאמר עדיין שהוא אינו יודע את אלוהים. תחילה הוא אינו יודע את יוסף.

הוא אינו זוכר מי הציל את מצרים.

הוא אינו זוכר מדוע בני ישראל נמצאים שם מלכתחילה.

הוא אינו זוכר את התרומה של המשפחה הזאת לארצו.

במקום זיכרון בא חשד.

במקום הכרת הטוב בא פחד.

במקום לראות שכנים, הוא רואה איום:

"הֲנֵה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעֲצוּם מִמֶּנּוּ".

וכאן מתחיל השעבוד.

ואז מגיע השלב השלישי.

משה ואהרן עומדים בפני פרעה ואומרים:

"כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: שְׁלַח אֶת עַמִּי..."

ופרעה משיב:

"מִי ה' אֲשֶׁר אֶשְׁמַע בְּקוֹלוֹ לְשַׁלַּח אֶת יִשְׂרָאֵל? **לֹא יָדַעְתִּי אֶת ה'**, וְגַם אֶת יִשְׂרָאֵל לֹא אֶשְׁלַח" (שמות ה, ב.).

כאן ההידרדרות מגיעה לשיאה.

תחילה היה מלך שידע את יוסף והכיר באלוהים.

אחריו קם מלך **שלא ידע את יוסף**.

ולבסוף אנו עומדים מול פרעה שמכריז: **"לֹא יָדַעְתִּי אֶת ה'."**

| שלב          | הידיעה                                  | התוצאה                                         |
|--------------|-----------------------------------------|------------------------------------------------|
| פרעה של יוסף | מכיר את יוסף ומכיר בכך ש"רוח אלוהים בו" | הכרת הטוב, קבלת משפחת יעקב ומתן מקום בארץ גושן |
| "מלך חדש"    | "לא ידע את יוסף"                        | פחד, הסתה, שעבוד וניסיון לפרק את כוחו של ישראל |
| פרעה מול משה | "לא ידעתי את ה'"                        | התנגדות גלויה לרצון האלוהים והקשחת השעבוד      |

זוהי בעיניי ירידת הדורות במובנה העמוק ביותר.

לא בהכרח שהדור החדש פחות חכם מן הדור הקודם. להפך, פרעה אומר: "הבה נתחכמה לו". יש לו כוח, שלטון ותוכניות.

אבל הוא איבד את הזיכרון.

וכאשר חברה מאבדת את הזיכרון שלה, היא עלולה לאבד יחד איתו גם את הכרת הטוב. וכאשר אובדת הכרת הטוב, קל יותר להפוך את מי שהיה שותף ואח לאויב.

השכחה מתחילה ביוסף — ומסתיימת באלוהים.

## "מי ה'?" — השאלה שתלווה את המכות

וכאן נסגרת הפרשה במקום המדויק שממנו תיפתח הפרשה הבאה.

פרעה שאל:

**"מי ה' אֲשֶׁר אֲשַׁמַּע בְּקִלּוֹ?"**

זאת אינה רק התרסה. במובן מסוים, זו השאלה שעליה עתידות מכות מצרים לענות.

פרעה אומר: אינני מכיר את ה'.

והקב"ה עתיד ללמד אותו.

לא באמצעות הסבר פילוסופי ולא באמצעות ויכוח תיאולוגי, אלא באמצעות המציאות עצמה.

ולכן שוב ושוב בתוך סיפור המכות נמצא את לשון **הידיעה**:

"לִמְעַן תֵּדַע כִּי אֲנִי ה'."

"בְּעִבּוֹר תֵּדַע כִּי אֲנִי כֹה אֱלֹהֵינוּ."

"לִמְעַן תֵּדַע כִּי לֹא הָאָרֶץ."

אותו פרעה שאמר **"לא ידעתי"**, ייכנס עכשיו לתהליך של **"למען תדע"**.

וזה מחזיר אותנו אל הסנה.

משה שאל את הקב"ה לשמו.

פרעה שואל: מי ה'?

ושתי השאלות אינן זהות.

משה שואל כדי לדעת כיצד להציג את האלוהים לעם שאיבד כמעט כל תקווה. פרעה שואל מתוך עמדה של כוח: מי הוא אותו אל שאמור לומר לי מה לעשות?

למשה ניתנת התשובה:

**"אֱהִיָּה אֲשֶׁר אֶהְיֶה."**

לפרעה התשובה תינתן באמצעות ההיסטוריה עצמה.

## **משפחה, עם ואמונה**

כך, בעיניי, אפשר לקרוא את פרשת שמות כהליך אחד שלם.

בתחילת הפרשה יש משפחה.

התורה אפילו חוזרת ומונה את שמות הבנים:

**"וַיֹּאבֵדן שְׁמַעוֹן לִי וַיהוָה"...**

לכאורה אנחנו כבר מכירים אותם. ספר בראשית סיפר לנו עליהם בהרחבה. מדוע לפתוח שוב בשמות?

אולי מפני שהעם שעתיד להיוולד אינו אמור למחוק את המשפחה שממנה צמח.

יש שנים-עשר שמות.

יש שנים-עשר שבטים.

יש בתים שונים.

**"אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ."**

והם אינם נדרשים להפוך לזהים כדי להפוך לעם אחד.

להפך.

דווקא מתוך הבתים, המשפחות והשבטים נוצר **עם בני ישראל**.

זו אחדות שאינה מחייבת אחידות.

ואת הדבר הזה פרעה מזהה עוד לפני שבני ישראל עצמם עומדים בהר סיני ומקבלים את זהותם הלאומית במלואה.

הוא רואה "רב" — אבל גם "עצום".

הוא רואה אנשים רבים, אבל מבין שיש ביניהם דבר המחבר אותם.

ולכן הוא מנסה לשבור את החיבור באמצעות עבודה, פחד, גזרות ולבסוף רצח הילדים.

אבל דווקא מתוך הגזרה נולד משה.

דווקא בבית פרעה גדל מי שעתיד לעמוד מול פרעה.

דווקא כאשר משה בורח ונראה כאילו התרחק מן השליחות, הוא מגיע למדבר שבו יפגוש את הסנה.

ודווקא כאשר בני ישראל מגיעים לנקודה שבה נשארת להם רק הזעקה — מתחיל תהליך הגאולה.

## אהיה

אולי משום כך המילה שמלווה את תחילת הגאולה אינה "הייתי", אלא "אהיה".

לא רק מה שהיה קובע את העתיד.

יוסף מת.

אחיו מתו.

"כל הדור ההוא" מת.

המלך שהכיר את יוסף איננו.

גם הזיכרון יכול להיעלם.

אבל הברית נשארת.

"וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת בְּרִיתוֹ."

האדם יכול לשכוח; הקב"ה אינו שוכח.

פרעה יכול לחשוב שהוא מנהל את ההיסטוריה; בעוד זמן קצר הוא ילמד שיש גבול לכוחו.

משה יכול לחשוב שהשליחות שלו נכשלה משום שהמפגש הראשון עם פרעה רק החמיר את המצב; הקב"ה כבר אמר לו מראש שהמפגש הראשון אינו סוף הסיפור.

וכאן נמצא בעיניי אחד המסרים החזקים ביותר של הפרשה.

**אמונה אינה הידיעה שמחר הכול יהיה טוב.**

אמונה היא היכולת להמשיך ללכת גם כאשר אני עדיין איני מבין כיצד מה שאני רואה עכשיו מתחבר אל מה שהובטח לי.

"אהיה עמך" אינו אומר שלא יהיה קשה.

הוא אומר: **גם בתוך הקושי — אינך לבד.**

"אהיה אשר אהיה" אינו מבטל את השאלה.

משה ממשיך לשאול.

הוא אפילו מעז לומר: "למה הרעותה"?

אבל מאחורי כל השאלות עומדת ההבטחה שהסיפור עדיין לא הסתיים.

זזה אולי המקום שבו פרשת שמות פוגשת כל אחד מאיתנו.

יש רגעים שבהם אנו כבר רואים פתרון לבעיה. אחרי תקופה ארוכה של קושי, משהו סוף־סוף מתחיל לזוז. נדמה שהדלת נפתחת.

ואז, באופן כמעט בלתי מובן, היא נטרקת שוב.

המצב מחמיר.

מה שהיה קשה נעשה קשה יותר.

וברגע הזה קל מאוד לומר את מילותיו של משה:

**"למה זה שלחתיני?"**

חשבתי שאני בדרך לפתרון. מדוע עכשיו הכול נראה גרוע יותר?

פרשת שמות אינה מבטיחה לנו שכל החמרה היא בהכרח סימן לכך שהפתרון כבר מעבר לפינה. התורה אינה נוסחה פשוטה לחיים.

אבל היא כן מלמדת אותנו דבר אחר: **אסור למדוד תהליך שלם לפי הרגע הקשה ביותר שבתוכו.**

משה עומד בסוף הפרשה ורואה כישלון.

אנחנו, הקוראים, כבר יודעים שהוא עומד רגע לפני המכות.

בני ישראל רואים תבן שאיננו ומכסת לבנים שאי אפשר לעמוד בה.

אנחנו יודעים שהם עומדים לפני יציאת מצרים.

פרעה רואה עבדים שהוא הצליח להכביד את עולו עליהם.

ואנחנו יודעים שהוא כבר התחיל לאבד את שליטתו.

זהו אולי עומקו של השם שנמסר למשה בתחילת הדרך:

**אֶהְיֶה.**

לא הכול כבר התרחש.

לא הכול כבר גלוי.

לא הכול אנחנו יכולים להבין מתוך המקום שבו אנחנו עומדים עכשיו.

אבל הסיפור ממשיך.

והפרשה שהחלה במילים **"ואלה שמות בני ישראל"**, בשמותיהם של שנים־עשר בני משפחה שירדו למצרים, מסתיימת כאשר אותה משפחה כבר עומדת על סף הפיכתה לעם בן חורין.

ומי הראשון שראה שהם כבר עם?

דווקא פרעה.

הוא ראה את הריבוי ופחד ממנו.

הוא ראה את העוצמה וניסה לשבור אותה.

הוא שכח את יוסף.

הוא הכריז שאינו יודע את ה'.

ובכך הוא הציב בעצמו את השאלה שעליה כל סיפור יציאת מצרים עתיד להשיב.

**"מי ה'?"**

על כך יענו המכות.

על כך יענה הים.

על כך יענה המדבר.

ועל כך יענה לבסוף אותו עם שפרעה היה הראשון לכנותו בשם:

**"עם בני ישראל".**